

TARIM EKONOMİSİ EĞİTİMİ VE MESLEĞİNİN GELECEĞİ

Prof. Dr. Erkan REHBER¹

Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN²

1. GİRİŞ

Tarım uğraşının insan yaşamıyla birlikte başladığı düşünülürse, tarım ekonomisi disiplinin de tarım kadar eski bir geçmişe sahip olduğunu iddia etmek yanlış olmaz.

Yeni bir bin yıla ulaştığımız süreç içinde, her alanda olduğu gibi, tarım ve tarım ekonomisi alanında da çok önemli gelişmeler yaşanmış ve doğal olarak da yaşamaya devam etmektedir. Tarım teknolojisinde devrim niteliğinde ilerlemeler sağlanırken, tarım ve tarım ekonomisi eğitimde de uzay ve bilgi çağının etkileri hissedilmektedir. Bu olumlu gelişmeler yanında genelde tarım eğitimi ve tarım ekonomisi eğitiminin karşılaştığı ve çözüm bekleyen olduğu önemli güçlükler bulunmaktadır. Biraz abartılı olsa da bu konuda Don Parlberg'in iddiası çok ilginç gözükmektedir. Don Parlberg'e göre tarım alanında yer alan tarım ekonomisi, tarım mühendisliği, tarımsal biyoloji, tarım istatistiği gibi disiplinler zaman içerisinde yakın disiplinler tarafından ele geçirilecektir (Just and Rausser 1993). Just and Rausser (1993)' in görüşleri tarım ekonomisi eğitimi ve mesleği açısından daha da ilginç ve önemlidir. Bu ekonomistler, tarım ekonomisi bölümlerinin önemli ölçüde ziraat fakültelerine bağlı olduklarının altını çizip, onların başarılarının ziraat fakültelerinin başarılarına bağlı olduğunu iddia ederek, tarım eğitimi geriledikçe, birçok tarım ekonomisi bölümünün ya ortadan kalkacağını veya iktisat ve işletme disiplini tarafından yutulacaklarını iddia etmektedirler (Just and Rausser 1993).

Türkiye, Türk tarımı ve tarım ekonomisi disiplini açısından olumlu sonuçlar elde edebilmek için tüm bu gelişmelerin dikkatlice incelenmesi gerekmektedir.

Bu makalede, gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de tarım ekonomisi disiplinin geçirdiği değişim ve gelişmeler kısaca incelenmeğe çalışılarak, bunların nedenleri, özellikle ülkemiz için neler yapılması gerektiği tartışılmaya çalışılacaktır.

2. TARIM EKONOMİSİ DİSİPLİNİNİN GELİŞİMİ VE SORUNLARI

2.1. Genel

Tarım ekonomisi eğitimi ve mesleğinin durumu ve geleceği değerlendirilirken, konuyu gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için ayrı ayrı ele almanın gerektiği düşünülebilir.

¹ Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

² T.Ü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

Ülkeler arasında gelişmişlik düzeyi yanında birçok faktörün etkisiyle önemli farklılıklar olması doğaldır. Ancak, konuyu makro düzeyde ele aldığımızda, ve konuya yaşananlar ışığında bakıldığında bu ayrımın fazla önemli olmadığı görülecektir. Çünkü Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler genelde tarım ve tarımla ilgili eğitim politikalarını düzenlerken, batılı gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden yararlanarak kendilerine özgün politikalar ve yapılanma yaratma yerine belirli gelişme sürecini yaşamadan doğrudan gelişmiş ülkelere etkilenme gibi bir olguyu yaşamaktadır. Bu yanlış yapılanma, globalleşen dünyada ne yazık ki gelişmiş batı tarafından da desteklenmektedir. Bu açıdan yapılacak genel bir değerlendirme, bir ölçüde tüm ülkeler ve dolayısıyla Türkiye' için de geçerlidir.

Tarım eğitiminin başlangıcında, doğal olarak öncelik üretim ve teknoloji gelişimi konusunda yoğunlaşmıştır. Ancak zamanla sınırlı tarımsal girdilerin optimal kullanımı ve alternatif kullanımlara tahsisi problemi "Farm Management; Tarımsal İşletmecilik" disiplini doğurmuştur. Eğitim açısından da, işletmecilik ilkeleri geliştirilip örgün eğitim programları içinde yer almaya başlarken, bu konularda çiftçilerin eğitimi de önem kazanmıştır (Just and Rausser 1993). Tarım ekonomisi disiplini bu ortamda öğrenim, araştırma ve yayım olarak gelişirken, ekonomi disiplini ile iç içe olmuştur.

1960'lar da Tarımsal İşletmecilik dikkat çekici olarak gelişirken tarım ekonomistleri pazarlama ve fiyat analizleri konularına ağırlık vermeye başlamışlardır. Bu şekilde disiplin Tarımsal İşletmecilik' den "Agricultural Economics; Tarım Ekonomisine" doğru kaymıştır. Pazarlama ve fiyat analizi konularının ağırlık kazanmasıyla, istatistik ve ekonometrik yöntemlerin kullanılışı da yaygınlaşmıştır.

Tarıma girdi üreten ve tarımsal ürünleri işleyen sanayi gelişmesi ile, tarım ekonomisinin ilgi alanı da genişlemiş ve tarım endüstrisi olarak Türkçe' ye çevirebileceğimiz "Agribusiness" kavramı ortaya çıkmış ve tarım ekonomisi programlarında önemli değişimler olmuştur. Bu şekilde tarım ekonomisi bölümlerinin Tarım Endüstrisi' ne doğru gelişmesi ile ekonomi dışında diğer disiplinlerle de işbirliği zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Burton et al 1996). Tarım Endüstrisi programlarının gelişmesi ile, 1990'lar dan sonra, bu alanda öğrenci talebi artarken, mezunlar da, Gıda sanayi işletmelerinde yönetici, gıda ve kimya sanayiinde satış elamanı, pazarlama, satış ve nakliye konularında çalışan firmalarda yönetici, yerli ve yabancı gıda şirketlerinde yönetici, personel yönetimi, kamu ve halkla ilişkiler uzmanlığı gibi

değişik alanlarda istihdam olanağı bulabilmişlerdir (Wallace et al. 1994).¹ Bunların dışında, çalışma alanları, çevre ve kaynak kullanımı problemlerini de içine alacak şekilde genişlemiştir. Son 30-40 yıl içinde ise politika, ticaret ve global ekonomi tarım ekonomistlerinin ilgi alanına girmiştir.

Ayrıca, refah ekonomisi araçları geniş olarak kullanılmaya başlanırken, ilgi alanı çiftçilerden dengeli olarak, tüketici ve çevre ilgi gruplarına yönelmiştir. Bu gelişmelerde birlikte, matematiksel modeller ve gelişmiş analiz yöntemleri kullanımı son derece artmıştır. Uygulamalı ekonomi dalı olarak tarım ekonomistlerinin ekonometrik çalışmaların öncüleri olduğunu iddia etmek yanlış olmaz. Loentief tarım ekonomisi disiplininin ekonometrik çalışmalar açısından kendisine özgü bir avantajı bulunduğunu iddia etmektedir (Loentief 1995). Ancak tarım ekonomistleri bu konuda kendi alanlarının dışına çıkmışlardır (Rosenberg 1993). Hatta tarım ekonomistlerinin matematik ve ekonometrik modellerin kullanımında aşırıya gittiği bile iddia edilmektedir (Castle 1993).

Özellikle 1990'ların başından itibaren, tarım ekonomisi programları, birçok alt program içerecek şekilde genişlemiştir. ABD ve AB de görülen bu değişimlerle, Tarım Ekonomisi programları içinde veya bağımsız olarak, Tarımsal İşletmecilik, Tarım Endüstrisi, Doğal Kaynak ve Gıda Ekonomisi, Doğal Kaynak ve Çevre Ekonomisi gibi alt programlar gelişmiştir (Reveas 1996) (EK1). Tarım Ekonomisi ve Tarımsal İşletmecilik ana program olma özelliğini korumakla birlikte, Tarım Endüstrisi, Kaynak Ekonomisi gibi programlara olan talep giderek artmaktadır. Bu yapılanmayı birçok faktör etkilemekle birlikte, Fakültenin bulunduğu bölgenin tarım ve tarımsal sanayi yapısı ve bağlı buldukları Üniversitelerde ilgili departmanların bulunması ve eğitim olanakları etkili olmuştur (Connor 1996).

Tarihi süreçte, özellikle 1930-1950 arasında, tarım ekonomistleri doğal kaynakların, tarım ve kırsal hayatın geliştirilmesi ile ilgili dönüşümü sağlayacak sosyal, ekonomik ve kurumsal yapılanmaya önemli katkılarda bulunmuşlardır (Bonnen 1996). Ancak, özellikle ABD ve AB gibi gelişmiş ülkelerde, tarım ekonomisi disiplini, eğitim teknolojisindeki gelişmelere, yaşanan hızlı sosyo ekonomik değişim yanında tarım sektöründeki gelişmelerin de etkisi altında hızlı bir değişim geçirmekte olup, bir dönüm noktasına gelmiştir. Bu değişimde etkili olan önemli gelişmeleri kısaca özetlemekte yarar vardır.

---

¹ Agribusiness ; Tarım işletmesinde yürütülen tarımsal faaliyete ilave olarak , tarım işletmesinin dışında oluşan, gıda, tekstil ve tarımsal girdilerin üretimi, işlenmesi ve pazarlamasını içeren faaliyetler bütünüdür (Burton et al. 1996 s. 1222).

- Tarımda değişme
- Eğitim teknolojisinde değişme
- Sosyo ekonomik değişim

Tarımda, işletme sayıları azalırken, işletme büyüklükleri artmaktadır. Tarımda çalışan nüfus hızla azalarak toplam nüfus içindeki tarımın payı oransal olarak tek haneli rakamlara inmiştir. Örneğin ABD' de 1914'den beri tarımın toplam nüfus içindeki payı % 32'den % 2 ye gerilemiştir (Just and Rauser 1993). Bu da rakamsal büyüklüklerle tarımın küçülen bir sektör durumuna düşmesi sonucunu doğurmuştur. Diğer yandan hızlı kentleşme, sosyal yapıyı hızla değiştirirken, kırsal yaşamın cazibesi azalmış, bu da tarımsal nüfustaki azalmayı hızlandırmıştır.

Tarımsal üretim-tüketim sürecinde daha az çiftçi daha çok tüketicinin olduğu bir yapı gelişirken, tarım ekonomisinin ilgili alanında üretimden çok, tüketiciyle ilgili pazar ve fiyat konularına kayması sonucunu yaratmıştır. Ayrıca, çevreci yaklaşımlar, sürdürülebilir tarım, organik tarım gibi yeni üretim şekillerini zorlamaktadır.

Üreticinin eğitim düzeyindeki yükselme ile birlikte, gelişen teknolojilerin ışığında Cyber Farm, Precise Farming gibi kavramlar kullanılmasına yol açacak şekilde bilgisayar teknolojileri tarım işletmelerine kadar ulaşmıştır (Rehber ve Duman 1998).

Tarımın entansifleşmesi ile, tarıma girdi üreten sanayilerin gelişmesi olgusu yaşanırken bir yandan da, tarımsal ürünler önemli ölçüde işlenerek tüketiciye ulaşır duruma gelmiştir. Bu şekilde tarım sektörü denince geleneksel tarım işletmesi kavramının ötesinde tarıma girdi üreten sanayiden son tüketiciyi de içine alacak şekilde büyüyen bir sektör ortaya çıkmıştır.

Tüm bu değişimler, Ziraat Fakültelerine olan talebi hızla azaltmış ve özellikle lisans düzeyinde talepte önemli düşmeler yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin ABD'de, genelde ziraat fakültelerine 1970'ler de büyüyen talebin 1980'ler den itibaren giderek azaldığı bir gerçektir.

Tarım sektöründe yaşanan bu değişime paralel olarak, Tarımsal eğitimde lisans ve yüksek lisans düzeyinde, hem derslerde hem de ders içeriklerinde önemli değişimler olmuştur. Bunun yanında eğitim teknolojisindeki değişimlerin etkisiyle, "distance learning", "electronic teaching" gibi sanal ortamda eğitim programları hızla gelişmektedir. Bugün ABD'de bir çok üniversitede lisans düzeyinde bazı dersler sanal ortama taşınırken, lisans üstü düzeyde tamamıyla elektronik ortamda düzenlenen programları bulunmaktadır. Örgün eğitimde bu

gelişmeler yaşanırken bu değişimler geniş ölçüde yaygın eğitim faaliyetlerine de yansıtılmaktadır.

Globalleşen dünyada bir yandan Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası gibi kurumlar, tarımsal politikaları etkilemeye çalışarak özellikle tarım ürünleri ticaretini serbestleştirme gayreti içinde gözükmektedirler. Ancak devleşen uluslar arası şirketler, tarımsal üretimi, tarım teknolojisini kontrol eden bir yapıya kavuşmuşlardır. Bu şirketler, tüm dünyada tohumluk ve damızlık hayvan üretimini kontrol ederek, bu alanda teknoloji ve know-how üretir duruma gelmişlerdir. Örneğin, hububat sektöründe yarım düzine çok-uluslu şirket dünya ölçeğinde buğday fiyat ve arzını kontrol eder duruma gelmiştir (Pugh 1995). Bu gelişmeler de, bilgi ve teknoloji üretmek durumunda olan Ziraat Fakültelerinin faaliyet alanını daraltırken, bu alanlardaki araştırmalara verilen kamu desteklerinin azaltılmasıyla da bu süreç hızlandırılmıştır. Örneğin ABD'de tarımın Federal Bütçeden verilen toplam Ar-Ge desteğinin % 40'ı tarıma ayrılırken, 1990' lar da bu oran % 2'ye gerilemiştir (Just and Rauser 1993). Bu faktörlerin etkisi ile, Ziraat Fakültelerinde yer alan teknik bölümler, öğrenci kaybetme yanında, araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerinin çok-uluslu şirketlerin eline geçmesi ile önemlerini giderek yitiren bir yapıya kavuşmaktadırlar.

Açıklanan şekilde talep azalması ve yapısal değişim yaşanırken, tarım ekonomisi alanında da bir takım yanlışlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi, tarım ekonomistlerinin çalışmaları ve sonuçları ile bunları kullanma durumundakilerin istekleri arasındaki kopukluktur. Yani çalışmalarla pratikteki çiftçi ihtiyaçları arasında bir boşluk doğmuştur. Yani tarım ekonomistlerinin yaptığı akademik çalışmalar, üretici ve politikacıların pratik ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir özellik kazanmıştır. Gerçekten tarım ekonomisi alanındaki araştırmaların içeriği incelendiğinde, yapılanlarla yapılması gerekenler arasındaki uyumsuzluk dikkat çekicidir (Pasour 1993).

Öte yandan, işletme büyüklüklerinin artması yanında, sayılarının azalması, tarımın örgütlü bir yapıya kavuşması (Üreticilerin mesleki ve ekonomik örgütlenmesindeki gelişmeler) ve üretim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, yayım hizmet ve çalışmalarının da ihtiyaçların gerisinde kalması sonucunu doğurmuştur.

Tarım ekonomisi disiplini, günümüzde, tarım işletmesi ve tarım endüstrisinin tüm konularıyla ilgilenmek durumundadır. Ayrıca, çevre ve doğal kaynaklar ekonomisi, kırsal alanla ilgili olarak refah ve kalkınma ekonomisi, tüm tarımsal disiplinlerin çalışma sonuçlarının çiftçilere iletilmesi ile ilgili, tarımsal yayım da Tarım Ekonomisi disiplininin temel konuları arasına katılmıştır.

Tarım ekonomisi disiplini ilgi alanları ve içeriği ile çok kapsamlı ve önemli olmasına karşın, hem gelişmiş batıda hem de ülkemizde layık olduğu yeri alamadığı da bir gerçektir.

2.2. Türkiye

Türkiye'nin de sıralanan bu gelişmelerden bir şekilde etkilenmesi kaçınılmazdır. Türkiye'de 19. yüzyılın ortalarında başlayan tarımsal eğitim birçok evrelerden geçerek günümüze kadar gelmiştir (İnan 2000). Ziraat Fakülteleri ve Tarım Ekonomisi Bölümlerinin, ülke tarımına katkıları yadsınamaz. Ancak, bir çok açıdan, diğer alanlarda olduğu gibi bir takım hatalar, ziraat fakülteleri ve özellikle tarım ekonomisi eğitimini arzu edilmeyen noktalara getirmiştir.

Doğal olarak, Türkiye'de tarımsal yapı ve tarımdaki gereksinimler gelişmiş batıdan çok farklıdır. Bu konudaki sorunları sıralamak, bu makalenin kapsamı ve amacı dışındadır. Ancak gerçeklerin altını çizmekte yarar vardır. Gelişmiş batıda tamamlanmış olan ve Türkiye'de ziraat mühendisleri ve tarım ekonomistlerinin yerine getirmesi gerekli birçok görev ve fonksiyon bulunmaktadır.

Türkiye, diğer alanlarda olduğu gibi tarım alanında da kendine özgün milli politikalar oluşturamamıştır. Özellikle 1950'ler den başlayarak Türkiye'de tarım politikaları, Dünya Bankası, WTO, IMF, Çok-uluslu Şirketler gibi uluslararası finans ve baskı grupları, belirli kalıplara göre yetişmiş bürokrasi ve ülke tarımının gerçek yapı ve sorunlarını bilmeyen, üçgenin bir ayağını oluşturarak kendilerine birtakım çıkarlar sağlayan kimi bilim adamları tarafından oluşturulmaktadır. Bu da tarımda olduğu kadar tarım eğitiminde de olumsuzluklar yaratmaktadır.

Türkiye'de Ziraat Fakülteleri kendilerinden beklenen çok önemli görevler varken, yukarıda sıralanan nedenlerle ve özellikle de dışarıdan doğrudan teknoloji transferinin etkisiyle pasif duruma gelmişlerdir. Fakülte sayılarındaki hızlı artış, bu olumsuz süreci etkilemiştir. Türkiye'nin Batı'dan en önemli farklılığı, kendine özgü yapısı nedeniyle, sayıları hızla artan ziraat fakültelerine karşın, özellikle lisans düzeyinde hala önemli bir talebin olmasıdır. Eğitime olan bu talebe karşın, ziraat mühendisi enflasyonunun yarattığı mesleki yıpranmayı çözmek gibi bir misyonu yüklenen fakülteler eğitim programlarını daraltma yolunu seçmişlerdir. Bu alanda bir değişim gereği bir zorunluluk olabilirdi, ancak bu sorunu doğal akışı içinde çözmek ve zaman içinde talebi düşen programları kapatmak yolu izlenmesi gerekirken meslek sorunu, eğitim sorununa dönüşmüştür.

Bu arada yaşanan en olumsuz gelişme tarım ekonomisi programlarının kapatılmış olmasıdır. Bu operasyonun gerçek ismini koyarsak, bu program kapatma değil, Tarım Ekonomisi disiplini bütün gelişmiş batının aksine ziraat fakültelerinin dışına çıkarma operasyonudur.

Bu olayı sadece ziraat fakültelerinin değişim isteği ile açıklamak olası değildir. Tarım ekonomisi programlarının önemi vurgulamaya gerek olmayacak kadar açıktır. 24 Ziraat Fakültesinden sadece yedisinde bulunan tarım ekonomisi programları, en yüksek puanla öğrenci alan bölüm durumunda olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, maalesef, ziraat fakültesindeki diğer disiplinlerin sorumluları, bütün önemine karşın, tarım ekonomisi disiplininin ziraat fakültelerinin dışına itilmesi operasyonunu önlemek bir yana, bu operasyonu kendi pozisyonlarını güçlendiren bir gelişme olarak algılamışlardır. Tüm dekanların ve bir sayın rektörün başkanlığını yaptığı Konsey, kararına sahip çıkmamıştır. Kişisel kaygılar mesleki doğruların önüne geçmiştir.

Bu değişimin arkasındaki gerçek güçlerin bilinmesinde yarar vardır. Yaşanan değişimin arkasında, yukarıda sunulan üçgen bulunmaktadır. Bu hareketin arkasında ziraat fakültelerinde yetişmiş bazı meslektaşlarımızın bulunması işin diğer olumsuz bir yanındır. Yaptıkları hataları ortaya çıkaracak kurumların ve kişilerin sesini kısmak, sağladıkları küçük çıkarları korumak amacıyla bu operasyonu gerçekleştirmişlerdir. YÖK yasının ilk uygulamasında da benzer girişimler olmuş ancak, o zamanki meslek duayenleri bunu önleyebilmişlerdir. Fakat bu süreçte önemli hatalar yapılmıştır. Aradan geçen yaklaşık 20 yılı aşan bir sürede, tarım ekonomisi bölümleri maalesef kendini yenileyememiştir. Giderek güçlenecek yerde, ziraat fakültelerinde yaşanan genel geri gidişe ayak uydurulmuştur. Şimdi programa sahip çıkmaya çalışanların, ellerindeki kozları alacak etkin bir gelişme sağlanamamıştır. Bu arada, Meslek Odamızın, Derneğimizin ve sayıları sınırlı da olsa bazı hocalarımızın üst düzeydeki girişimlerini burada anmamak haksızlık olacaktır.

Tüm batıda, ziraat fakültelerinin çoğunluğunda tarım ekonomisi programları, farklı isimlerle de olsa bulunmaktadır. Ayrıca, teknik programların da Türkiye’de yeni yaratılan ekonomi opsiyonu benzeri opsiyonlar vardır. Çağdaş bir disiplini ortadan kaldırmak mümkün olmadığına göre, bu operasyon yukarıda da belirttiğimiz gibi, tarım ekonomisi programını ziraat fakültelerinin dışına taşıma operasyonudur. Bu her şeyden önce ziraat fakültelerini zayıflatacaktır. Doğal olarak en önemli olumsuzluk Türk tarımında yaratılacaktır. Yukarıda sözünü ettiğimiz, kendisini tarım ekonomisi kabul eden, ancak Türkiye’de yanlış tarım

politikalarının oluşturulmasında etkin güçlerle birlikte etkili olan grup, şayet gerekli önlemler alınmazsa, tarım ekonomisi programının da sahibi olacaklardır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelinen noktada genel olarak tarım ekonomisi disiplini ve mesleğinin tekrar beklenen etkinliğe kavuşabilmesi için şu önerileri sıralayabiliriz.

Araştırma sonuçları ve yayım etkinlikleri potansiyel kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verir bir duruma getirilmelidir. Tarım ekonomistleri, sahip oldukları uygulamalı ekonomi disiplinini gereğini yapmalı ve program etkinlikleri, öğrenim, araştırma ve yayım faaliyetlerini bağdaştırıcı olma yanında faaliyeti gerçekleştiren profesyonellerle kullanıcılar arasında paylaşılabilir olmalıdır. Kullanılan modeller, matematik veya ekonometrik olsun veya olmasın, daha anlaşılabilir olmalıdır.

Ders programları ve bunların içerikleri, kesinlikle piyasa talebine göre düzenlenmelidir. Bu düzenlemeler yapılırken, Tarım ekonomi disiplini ve alt programları mezunlarını istihdam etmek durumunda olan iş adamlarının ve kurumların istek ve ihtiyaçları mutlaka göz önüne alınmalıdır (Wallace et al. 1994). ABD ve AB' de dikkati çeken en önemli hareket, bölüm isimlerinin değiştirilmesidir (Ek1). Tarım ekonomisi isminin artık, kapsamı son derece genişleyen tarım ekonomisi disiplininin tamamen kapsamadığı iddia edilmektedir. Thor (1994). Tarım ekonomisi hatta "Agribusiness" isminin tarım işletmesini çağrıştırdığını iddia ederek, mutlaka gıda ve kaynak endüstrisini çağrıştıracak bir ismin bulunması gerektiğini savunmaktadır.

Öğrencilerin çoğunluğu tarım işletmesi veya kırsal kökenli değildir. Öğrenciler, günümüzün yarışmalı ortamında, iş bulmalarını kolaylaştıracak bir eğitime sahip olmayı arzu etmektedirler. Dolayısıyla öğrenciler, tarım işletmesi düzeyinde bir eğitimi istememektedirler. Daha çok tarım endüstrisi (agribusiness) ve uluslar arası gıda ticareti gibi konularda yetişmek istemektedirler (Thor 1994).

Burada altı çizilmesi gereken temel bir nokta da, diğer disiplinlerde çalışan bilim adamı meslektaşlarımızı beraber çalışmanın, diğer tarımsal araştırmalara ekonominin entegre edilmesinin önemini anlatılabilmesidir (Ballenger and Koadio 1995). Başarı için Tarım Ekonomisi programları ve tarım ekonomistleri başka tarım disiplinleriyle olduğu kadar, ekonomi ve sosyal bilimler başta olmak üzere diğer disiplinlerle de yakın ilişki ve işbirliği içinde çalışmak zorundadırlar.

İhmal edilen bir konu da etkin bir yayım sisteminin kurulamamış olmamasıdır. Böyle bir yapılanma sağlanabilse, ziraat fakültelerinde yer alan tüm disiplinlerin çalışma sonuçlarını birlikte çiftçilere ve karar vericilere ulaştırılması kolaylaşacaktır. Bu da tek başına birlikte çalışmanın gerekliliği ve önemini göstermektedir. Örneğin ABD de 1914'den beri yayım, tarım ekonomisinin önemli bir kolu olmuştur (The Smith- Lever ACT, Cooperative Extension'ı başlatmıştır) (Casttle 1993).

Yukarıda sıralanan genel önlemler Türkiye için de geçerlidir. Konuyu Türkiye özelinde ele alacak olursak, mevcut yapı içerisinde, tarım ekonomisinin sadece alt programlar olarak korunması son derece hatalı olacaktır. Hele, sadece tek bir programa dahil edilmesi kabul edilemez bir olgudur. Daha önce programı bulunan Fakülteler, tek tek buldukları bölge koşullarını ve yukarıda açıklanan çağdaş gelişmeleri de dikkate alarak programları yeniden açtırma girişimini derhal başlatmalıdırlar.

Gelişen gıda, tekstil, yem ve tohum sektörleri başta olmak üzere tarım sanayi ile yakın işbirliği geliştirilmeli ve onların taleplerine uygun araştırma ve geliştirme çalışmalarına gereken ağırlık verilmelidir.

Başta Tarım Bakanlığı olmak üzere, DPT IGEME gibi kamu kurumları ile etkin bir işbirliği sağlanarak, tarım ekonomistlerinin ülkenin tarımsal politikalarının oluşturulması ve yürütülmesinde etkinliği artırılmalıdır. Ayrıca Meslek Odamız (TZMO) ve Tarım Ekonomisi Derneğimizle işbirliğinin de çok önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Hepsinden önemlisi, Tarım Ekonomisi Bölümleri, akademik bilgi düzeylerini, araştırma ve eğitim olanaklarını gözden geçirerek, ülkede ve uluslar arası alanda, rekabet edebilir bir düzeye getirmelidirler.

Kaynaklar

- Ballenger, N. and D. Kouadio, 1995, The National Research Council Study of College of Agriculture at Land Grant Universities : Status and Thoughts for Agricultural Economics, Amer. J. Agr. Econ. 77 (December 1995) : 1329-1336.
- Bonen, J. T., 1996, Land Grant Universities are Changing, Michigan State University, Dept. Of Agr. Econ. Staff Paper 96-100, Nov. 1996.
- Burton, R.O., B.W.Schurle, J. R. Williams and G. W. Brester, 1996, Teaching Management for Specialized Agricultural Industries, Amer. J. Agr. Econ. 78 (December 1996) : 1222-1227.
- Castle, E. N., 1993, On the Communication Gap in Agricultural Economics, Amer. J. Agr. Econ. 75 (October 1993) : 84-91.
- Connor, L.J., 1996, Undergraduate Teaching of Management in Agricultural Economics Departments : Discussion, Amer. J. Agr. Econ. 78 (October 1996) : 1238-1221.
- İnan, İ. H., 2000, 21. Yüzyıla Girenken Türkiye'de Tarımsal Eğitim, 11. Ocak 2000, Tarımsal Öğretimi Kutlama Semineri, Tekirdağ.
- Just, R. E. and G. C. Rausser, 1993, The Governance Structure of Agricultural Science and Agricultural Economics: A Call to Arms, Amer. J. Agr. Econ. 75 (October 1993) : 69-83.
- Leontief, W., 1993, Can Economics be Reconstructed as Empirical Science, Amer. J. Agr. Econ. 75 (October 1993) : 2-5.
- Pasour, E. C., The Work Agenda in Agricultural Economics : Why a Shift in Emphasis is Warranted, Amer.J. Agr. Econ. 75 (October 1993) : 60-68.
- Pugh, T., Thousands of Family Farmers Will Become Casualties to This Adjustment, FAO Creeps, No 151 (Vol.27) pp. 28-33.
- Reaves, D. W., D. M. Kohl and A. White, 1996, Teaching Management for Diverse Agricultural Industries, Amer.J. Agr. Econ. 78 (December 1996) : 1228-1232.
- Rehber, E., ve S. Duman, 1998, Tarımsal İşletmecilikte Yeni Bilgi Teknolojileri ; Precision Farming and Cyberfarm., 2. Ulusal Tarımda Bilgisayar Uygulamaları Sempozyumu, 28-30 Eylül, 1998, Konya
- Rosenberg, A., 1993, Powers and Limits of Agricultural Economics, Amer. J. Agr. Econ. 75 (October 1993) : 15-24.
- Thor, P. K., Agribusiness Management Education: Opportunities for the Future, Amer.J. Agr. Econ. 75 (December 1994) : 1205-1207.
- Wallace, H. N., D. K. Smith and J. W. Hagen, 1994, Agribusiness Programs in Non-Land Grant Schools of Agriculture: Requirements for Success, Amer. J. Agr. Econ. 76 (December 1994): 1199-1204.

EK 1.

ABD ve AB' DE SEÇİLMİŞ BAZI BÖLÜM ADLARI

Agribusiness and Resource Management	Arizona State University
Agricultural and Resource Economics	University of Arizona
Agricultural Economics and Agribusiness	University of Arkansas
Agricultural, Resource and Managerial Economics	Cornell University
Food and Resource Economics	University of Florida
Agricultural Economics and Rural Sociology	University of Idaho
Agricultural and Consumer Economics	University of Illinois
Agricultural, Environmental and Natural Resource Economics	Ohio State University
Agricultural and Applied Economics	Texas Tech. University
Agricultural Economics and Business Management	Wye College, Uni. of London
Agricultural and Food Economics	University of Reading
University of Giessen, Germany	
• Institute of Agricultural Policy and Market Research	
• Institute of Agricultural Sociology and Advise	
• Institute of Farm Economics	
• Institute of Rural Cooperatives	
Agricultural University of Norway	
Department of Economics and Social Sciences	